

МИЛОСАВ ТЕШИЋ
(Београд)

ГЛАС В У АЗБУКОВАЧКИМ ГОВОРИМА¹

Уводне напомене

1. Азбуковица је узак и издужен крај у западној Србији, односно у србијанском средњем Подрињу, који се пружа уз Дрину правцем од југоистока ка северозападу. Дрина је његова јужна и југозападна граница, у дужини од 38 километара; с истока, североистока, севера и северозапада Азбуковица је оивичена планинама *Јабланик* (1275 м), *Медведник* (1244), *Бобија* (1272), *Соколска њланина* (973) и *Јагодња* (939 м).

Љубовија, једини градић у целом крају, уједно је административни, привредни и културни центар Азбуковице.

2. Редослед скраћеница за насеља у којима је забележена иста говорна црта није произвољан. Да би се, уз помоћ карте на крају ра-

¹ Термин *азбуковачки говори* нужан је зато што у Азбуковици, с обзиром на рефлексе јата, има, према мојим истраживањима, чак осам говорних типова:

- 1) **ијекавски говор** (у 8 насеља),
- 2) **мешовити ијекавско-икавски говор** (у 4 насеља),
- 3) **мешовити ијекавско-екавско-икавски говор** (у 3 насеља),
- 4) **мешавина екавског говора, говора с фонолошки индивидуалним јатом и икавског говора** (у 3 насеља);
а у по једном насељу (укупно их је 4):
- 5) **мешовити ијекавско-екавски говор**,
- 6) **мешовити екавско-икавски говор с нешто јачим примесамa говора с фонолошки индивидуалним јатом**,
- 7) **мешовити икавско-екавско-ијекавски говор** и
- 8) **екавски говор с мањим бројем ијекавизама и примера с фонолошки очуваним јатом.**

да, имала, макар и бледа, визуелна представа о теренском размештају неке појаве, скраћенице се наводе овим редоследом:

1) **дринска села** (уз напомену да понека дубље улазе у средишњи део Азбуковице):

Горња Трешњица (Трешњица)² (скраћено: ГТ), *Дрлаче* (Д), *Горња Буковица* (ГБ), *Доња Буковица* (ДБ), *Чийлук* (Ч), *Лоњин* (Ло), *Џовница* (У) и *Црнча* (Ц);

2) **средишња села:**

Грчић (Грч), *Лёовић* (Л), *Доња Љубовића* (ДЉ), *Грачаница* (Г) и *Селанац* (С);

3) **планинска села:**

Горњѐ Кощље (ГК), *Савковићи* (Сав), *Торник* (Т), *Горња Оровица* (ГО), *Доња Оровица* (ДО), *Горња Љубовића* (ГЉ), *Сокџац* (Сок), *Посићње* (П) и *Ружевац* (Р).

Резултатни исцртавања

3. Иако нису ретки примери лабавијег и донекле преиначеног изговора сонанта *В*, као и његовог ишчежавања у извесним позицијама, овај се глас у азбуковачким говорима (у даљем тексту: АГ), гледано у целини, солидно држи.

4. Својом судбином иницијална група *СВ*- готово да представља репрезентативан узорак понашања овог лабиодентала.

а. Евидентан је добро очуван изговор:

сваќ ДБ, *сваќи* У, *сваќа* Ч Сав, *свањѐ* ГБ У, *свању* Ло, *свањуло* Г, *до свањућа* ГТ ГБ Сав, *свањива* У ГО, *свањива* ДО;

свѐ У Ло Ц Л ДЉ Г ГК Сав ГО ДО ГЉ П, *свѐга* У ГК, *свѐдок* ГЉ, *свѐкар* ГБ У Ц, *свѐкрва* ГБ У Ц Т, није било *свѐшла* ДО, ни *свѐшла* ДБ, *увѐдѐ свѐшло* Г;

сви ГБ ДБ Ло У Ч Г ГО, *свидок* ГБ, *свидѐчѐ* ГБ, *свиѐтили* У, *свиѐтињаќ* (свитац, *Lamprys noctiluca*) ГБ ДБ У ДЉ Г, *свиња*, *свиња* ГБ У, *свиње* Д ГБ ДБ У Ц ДЉ Г Сав ДО ГЉ, *свиња* ГТ У ДЉ Г ГК ГО, *свињама* У Ц ДЉ Г ГО ГЉ П Р, *свињац* ГБ У ДО, *свињешина* ГБ У, *свињче* ДБ ДЉ Г Сав ГЉ, *свирају* Г, *сви́рѐ* ДЉ, *сви́рачи* приднама йдѹ ДЉ, *сви́раче* сам угѐдла;

свѐшло ДБ У, *свѐдок* У, *свѐдѐчѐ* У;

свѹ Г, *свѹд* Л.

² Имена села дају се у најчешћим локалним изговорним ликовима: онако како их изговарају њихови житељи.

б. Постоји изговор с мање изразитим *В* ([*B*]), при чијој артикулацији доња усна прилично слабо дотиче горње секутиће:

сваком, *сва̀нуло* ДЉ;

свѐ ДБ Л ДЉ Т Сав ГО, *свѐгā* ДЉ;

сви Л, *свиње* ГК, *свирала* Л, *свирāње* ГО;

сво̀ју Л.

в. Чује се и делимично фрикативно *В* ([*Bʰ*]):

сва̀нуло, *сва̀нули* у Љубовији, до *сва̀нућа* Л;

имāм *свиња*, одт *свиња* Сав.

г. *В* се и одстрањује:

одшѐло *сакѝ* дан перѐ, *сакѝ* за *сѐбѐ*, *сакѝ* трчи жѐнама Ло, *сакѝг*
// *сакѝга* Г, на *сакѝ*ком послу Ло, *сакѝ* године ДЉ, из^с *сакѝ* њивѐ П;

сѐкар и *свѐкрва*, затѐкла сам *сѐкра* ГБ; – *изачѐш сѐ* ДО, и *туде ја сѐ* присједила ГО, *менѐ бѹде сѐ* С, *мѐрала сѐ* да *ра̀дѝм* Сав, *ѐни сѐ* ишли *придт кѝ*лима Л, *па сѐмо сѐ* њѐму *да̀ли* ГК, *сѐ* кад *обрачу̀на* Ло, *сѐ* *вѐћѐ* незгоде Ч, *сѐ* да *ра̀ди* ГБ, *сѐ* *до̀ђу* и *гљѐдајѹ* ДЉ, *сѐ* *изнѐсѐ* ДБ, *сѐ*, *сѐ* ми *дѐбро* П, *сѐ* *мѐрѐ* си ДБ, *сѐ* *пѐбацајте* Л, *сѐ* по *два̀пт* ДО, *сѐ* сам *мѐрала* Ч, *сѐ* *ће* *на̀бавѝ* Л, *тѐ сѐ* имāмо ДЉ, – *бе сѐгā* ДБ, *пѹна кѹћа сѐгā* Л, *сѐгā* *двѐ* *ѝладе* ГО, *сѐгā* имāмо ГЉ;

сѝ П, *сѝ* се *ѐни* узбудише Л, *сѝ* су *сā* *мнѐм* бѝли Ло, – *са сѝма* Л (изгледа да код ове заменице, укључујући и парадигматске ликове, влада паралелизам између *све* и *се*, односно *сви* и *си* (исп. т. 4. а); – имāмо *сѝња* Г, *зѐвнѹ сирāче* Т, *сирāчи* ДО;

сјѝшња̀к (свитац, Lampyris noctiluca), *сјѝшња̀ци* У;

сѹд ДБ Г.

5. Давнашња измена групе *-ВЉ-* у *-Љ-*, код итератива на *-вља̀ши* и трпних придева типа *ѝрављен*, и у Азбуковици обилује приличним бројем потврда, изузимајући знатно млађа образовања са *-ВЉ-*, на стала новим јотовањем.

а.1) *-ВЉ-* → *-Љ-*:

ѝбаља̀ ДБ Г, *на̀баља̀м* ГО, *на̀баља̀се* Л ГЉ, *на̀стаља̀* ГК, *на̀стаља̀* ДО, *ѝбаља̀м* мајстѐрију ДБ, *ѝбаља̀м* рѹчак Л, *ѝбаља̀ју̀се* ба̀бине Г, *ѝбаљен* Г, *ѝбу̀стаља̀* У, *ѝраља̀ши* ДО, *ѝраљена* кѹћа ГО; – *ѝстаља̀ши* ДЉ, *ѝстаља̀* Г, *лѝпов* *цвāt ѝстаља̀се* за *ча̀ј* С, *ѝстаља̀мо* ДО, *ѝстаља̀ѐ*, У, *ѝстаља̀ли* У Сав, *ѝстаља̀но* Т, – *ѝстаља̀м* У, *ѝстаља̀* ГБ У, *ѝстаља̀мо* У Сав, *ѝстаљен*, *ѝстаљено* У; – *ѝѝстаља̀м*, *ѝѝстаља̀ши* У, *ѝѝстаља̀се* Г, *ѝѝстаља̀мо* П, ба̀тѐрије *ѝѝстаља̀ју̀* Ло, *ѝѝстаљен* У ДЉ Г ДО, *ѝѝстаљена* ГТ ДЉ ДО, *ѝѝстаљено* ДБ, *ѝрѐстаља̀* ДЉ, *ѝрѐстаља̀мо* Г, *ѝрѝстаља̀се* кѹпус Ч, *ѝрѝстаља̀мо* Г, *ѝрѝстаља̀ла* С, *Бѝжићсе* *вѐд ѝрѝслаља̀* С, *не ра̀стаља̀м* Л, *са̀стаља̀мо*

ГБ, *сасѣаьō* Г ГО, *сасѣаьена* ДЉ, *сѣаьаиш* Сав Р, *сѣаьа* сѣр у чабар Ц, *сѣаьамо* Г, *сѣаьамо* камѣне Р, *сѣаьено* Ц, *усѣаьају* Р, *усѣаьај* Ло, *усѣаьајше* се ГО, *усѣаьō* ме У; исп. и *дѣжильај* Г.

2) Нису сувише ретки ни примери с очуваном скупином *-ВЉ-*:

јавьаиш ДО, *набавьале* Ч, *дѣравьена* ДЉ, *дѣставьен* ГБ, *ѣрѣславьају* Ло, *ѣрѣславьали* су У, *ѣрѣбавьали* Т, *нѣсѣавьамо* квасца Г, *сѣавьено* Г.

б. Група *-ВЉ-* остаје неизмењена ако је образована новим јотовањем:

дѣвьѣ ГБ Ло У ГЉ, *дѣвьа* рана Ц, *дѣвьака* Сав Сок, *о* трѣшнѣ *дѣвьакѣ* лѣле, *дѣвьакѣ* Сав, *здравьѣ* БГ ДБ У Ц Г ГЉ Р, *нѣма* се *здравьа* ДЉ, *крывьѣ* сѣр У, *крывьѣ* мљѣко ГБ, од *крывьѣг* млѣка ГК; исп. и *Радосавьева* вода (извор) ДО.

б. Иако унутрашње *В* у другачијим претконсонантским или постконсонантским везама има прилично висок степен сигурности, могу се, необавезно, у појединим лексемама чути и ликови без њега:

1) (претконсонантска позиција) *Јерѣсим* (немам податка у којем сам месту записао овај пример);

2) (постконсонантска позиција) *зѣō* сам и *зѣ* сопру Ло, *зѣō* се Драгољуб^н, *јѣдан* се *зѣо* Пѣтар Г, поред знатно обичнијег и свукуд распрострањеног лика *зѣо*.

ѣврѣдо (поред далеко чешће: *ѣврѣд* ГБ У, *ѣврѣдѣ* ракија ДЉ, *ѣврѣдо* Л, *ѣврѣђи* ГБ У);

чѣѣврѣиш разред, *чѣѣврѣиōг* ДЉ (чешће је: *чѣѣврѣиш* ГБ У, *чѣѣврѣишог* ГБ, *чѣѣврѣишом* У);

3) ликови придева *резервни* показују да је *В* елиминисано у интерконсонантској позицији:

нарѣднѣк *рѣзѣрнѣ* Д, *рѣзѣрнѣ* капѣтан У, *имѣ* *рѣзѣрнѣ* официрѣ Ло.

7. *В* је редовно у:

ѣвца ДО П, – *ѣвца* ГБ ДБ У, – *ѣби ѣвцу* Г, – *ѣвце* ДБ Ц ДЉ ГЉ Сав Т ГО П, – *ѣвчѣр*; *зѣѣжѣ* ГБ Ло У ДЉ Г ГО ДО ГЉ; исп. и: *са зѣѣзденом* шѣвкѣм Ч.

8. Фонетизам лексема *брѣсква*, *квочка*, *медвед* (са изведеницама), *мрѣвац*, *роѣква*, *смоква* и *цвекла*

1) **БРѢСКВА**

У Узовници се говори *брѣсква*, *брѣскѣвѣ*, али потврде из других места упућују на форме без *В*:

брѣска ГБ Т ГЉ, *брѣскѣ* ГБ ГЉ, *брѣсѣкѣ* Т, – *брѣска*, *брѣскѣ* ДБ.

2) *КВОЧКА*

квѡчка ГБ У ДЉ Г Т ГО, *квѡчки* Г.

3) *МЕДВЕД*

ова лексема јавља се и са *В* и без њега, с тим што у другом случају, у зависности од рефлекса јата, може доћи (често) или не доћи (ретко) до јотовања:

мѣдвед ГБ Т ГЉ, *пўшти мѣдведа*, *срѣтнѣ мѣдведа*, *мѣдведи* ГБ, *мѣдвѣдѡ* Т ГЉ, – *мѣдведица* ГБ Т, *Мѣдведник* Л ГК Сав Т, – *Мѣдведнѡ* тѡрина (ливада и утрина у Торнику);

мѣдѣд ГБ У С, *мѣдѣди* ГБ У, *мѣдѣдѡ* ГБ У, – *мѣдѣдица* У ГБ, *мѣдѣдѡрка* (гљива летњи вргањ, *Boletus edulis*) ГБ У, *мѣдѣдѡрке* У; – до *Мѣдѣдника* Т.

4) *МРТВАЦ*

поред *мрѡтвац*, *мрѡтваца* У Т ГЉ, каже се и:

мрѡтац, *мрѡца* ГБ, *мрѡцу* У.

5) *РОТКВА*

В је постојано:

рѡтква ГБ У Сав Т ГЉ Р, од *рѡтквѣ* лист С, *пѡсѡдимѡ рѡтквѣ* Р; исп. и: *Рѡтквићи* ГК, *роѡтквѡн* (sic) лист С.

6) *СМОКВА*

редован је пун облик:

смѡква ГБ У Т ГЉ, *смѡкви* У.

7) *ЦВЕКЛА*

нису нађене потврде са *В*:

цѣкла ГБ Л, *пѡсијемо цѣклѣ* Р.

9. Изгледа да је *В* обавезно у именицама с групама *-СТВ-* и *-ШТВ-*:

1) *богѡсѡиво* ГБ У, *божѡнсѡиво* У, *домаћинсѡиво* Ло, – *дрѡсѡиво* ДБ Л, *дрѡсѡивѡ* ДЉ, *пѡбегѡ ѡтог дрѡсѡивѡ* Ч, *у дрѡсѡивѡ* ДБ Сав, *ўпуште се з дрѡсѡивѡм* ГК (овде се ради о измени групе *-ШТВ-* у *-СТВ-*), – *задовѡљсѡиво*, *дѡ ли ми је ѡнѡ млѡдѡст а ѡвѡ задовѡљсѡиво*, *ѡдила би ўгрѡне* ДБ, *нѡше ѡусѡиво* ДО, *могўјсѡиво* П, *по могўјсѡивѡ*, *на ѡсусѡиво* ДЉ Г, *рѣдѡвно ѡсусѡиво*, *бѡ ѡ сам на ѡсусѡивѡ* ДЉ, *у рѡсѡивѡ* Г, *убилсѡиво* Р;

2) *дрѡшѡиво* ДБ, *са дрѡшѡивѡм* Г, *у дрѡшѡивѡ* ДЉ.

10. И у АГ редован је уопштен облик *дѡгнуѡи*.

11. Интервокално *-В-*, поред примера у којима се сигурно држи, уз могућ мање живахан изговор, може се и потпуно изгубити, а у одређеним секвенцама, особито између веларних вокала, може имати и

неизразит билабијалан изговор, реализован без заокругљивања усана ($[W]$), што значи да није реч о типичном билабијалном W^3 .

Дакле, *-В-* се овако може реализовати у секвенцама *-ЕВА-*, *-ЕВЕ-*, *-ЕВО-*, *-АВА-*, *-АВЕ-*, *-АВИ-*, *-АВО-*, *-АВУ-*, *-ОВА-*, *-ОВЕ-*, *-ОВИ-*, *-ОВО-*, *-ОВУ-*, *-УВА-*, *-УВЕ-*, *-УВО-*, *-УВУ-*:

а. Добро се чува:

-ЕВА-:

зàйеваше, из^с *Пàнчева* ГО;

-ЕВЕ-:

дèвèић *ћèри* ГО, на јèдном *крèвèиу* Л;

-ЕВО-:

дèвòјке Сав, *ћèвòјкама* ГК, нисам млòго ни *ћèвòвāла* Г;

-АВА-:

дèвèт *љускè главā* ДЉ, *иāван* ГТ ГБ У ГЉ, *крāва* ДЉ Г, *сйāвa-иши* ДО;

-АВЕ-:

прико *канèра навèзū* пàмук ГЉ, *ирāвè* П, *крāве* Ч Ло ДЉ Сав ГЉ Р, о *слāвè* до *слāвè* Д;

-АВИ-:

на *глави* ГО, *зabòрaвишo* ДЉ, *живи и здрави* ГЉ, *ирāвили* Сав, *ирāвишo* ДБ;

-АВО-:

главòм, *ћāвò* ДЉ, *ирāво* ДО, *иравослāвни* ДБ, *Слāвољуби*^и ГК;

-АВУ-:

и^знесèм *главу* У, сй^кирòм *у главу* ГБ, купи *крāву* ДБ, при^дт *краву* ГО, зà *славу* ГБ, при *слāву* Г;

-ОВА-:

гладовāло се млòго Л, *синòвā* У Ло, *синòвац* ГБ, *рòвак* ГБ У, из *брскèи ийòвa* ДЉ;

-ОВЕ-:

довèдū кòње Т, *дòвече* ГК, *гòведа* ДБ ГО Р, двāнестеро *гòвèдā* Ло, *зовèмо* Л, нòвèмбар ГБ У ГЉ, *новèмбар* У Т, *идзовемо* Р;

-ОВИ-:

³ У мачванском говору, на пример, јавља се глас *В* „с артикулацијом која се креће ка билабијалној“ (в. Берислав Б. Николић, *Мачвански говор*, СДЗБ, књ. XVI, Београд, 1966, стр. 248.) „Примери са билабијалним изговором“ постоје и у семберијском говору (в. Љиљана Суботић, *Главне фонетске особине семберијског говора*, Прилози проучавању језика, бр. 9, Нови Сад, 1973, стр. 106).

вòловима ГБ Л, мѝ прѣпадāмо Дòњој Љубòвићи ДЉ, òна је
и Сāвковѝћā ДО, сѝнови ГБ У С ГО, синòвима У;

-ОВО-:

ударе на добровòлце Ло;

-ОВУ-:

òвудā Г, ѝòзовū Р;

-УВА-:

зāкувају ГЉ, сāкрила клуvāкā ГО, кўvа ГЉ, кўvāно ГБ У, кўvāш
Сав, ѝòйкуvā ГО, ѝvāљāмо ГЉ, ўкувам ДО, ўкуvāмо ГБ ГК, чўвала
ГЉ, чўвали ДБ;

-УВЕ-:

нāћуве, ѝвенуло ГБ У, увѝша ГБ У;

-УВО-:

глувонѝм ГК, и Сўводāња ДО;

-УВУ-:

сўвū шљйву Грч.

б. Непотпун, и нередован, билабијалан изговор, као што је рече-
но, односи се првенствено на секвенце у којима се -В- налази између
веларних вокала:

-АВО-:

ѝознā^wō Г, ѝрā^wо за Лòзницу ГО;

-АВУ-:

глā^wу ДО, зā глā^wу Сав, ѝ глā^wу ГО, кā^wу П, крā^wу ГТ С Р, мā^wу-
чѝ ГЉ, снā^wу П;

-ОВА-:

бркó^wā, дарó^wā У, Јò^wан, кò^wа ГО, рó^wак ГЉ, свāшò^wā ДЊ, синó^w-
wā ДБ ДЉ С, синò^wац, снòйò^wā ДБ;

-ОВЕ-:

зò^wеда Ц Г;

-ОВИ-:

бўйò^wи ГЉ;

-ОВО-:

Јó^wо;

-ОВУ-:

зò^wū ГЉ;

-УВА-:

òў^wā ГБ; – зāку^wā Т, кў^wām ГО, кў^wām прāсцима ГО, кў^wā У, кў^w-
wāмо ГЉ, кў^wала ДБ, кў^wāн У, кў^wāно ГЉ, ўку^wā ГЉ, ўку^wāмо ГБ ГО;

Сав ДО, *йди, чдјече* Т, *чдјече* У ДЉ Г ГЉ, са *чојёком* ДБ ГЉ Сав, – *чојёка* ГТ ГБ Ц ДЉ С ГК, са *чојёком* ГТ ДБ;

2) међутим, нису ретки ни ликови са -В- (чешће) или [-^W] (ређе): *човек* ГБ ДБ Ч Ло С Т Р, – *човек* Т, – *човек* У ГО, – *човёка* ГТ ГБ ДБ Ч У Л ДЉ Г Сав ДО, – *човёка* У Т Р, – *човёку* ГБ У Л ДЉ Сав, – *човёку* Ло, – *чдвече* ГТ ГБ, са *човёком* ГБ ДБ:

човек Л, *човёка* ГЉ, са *човёком* Ч.

3) најређи су ликови без хијатског елиминатора:

чдек Сав, *чоёку* ГЉ, са *чоёком* ГО.

б. У истој групи у лексеми *ПОВЋСМО* имају доминацију ликови са -В-, али су евидентирани и они без њега, односно и с прелазним гласом [J]:

йдвесмо ГО, – *йдвисмо* Т, – *йдвесма* ГТ Сав ГО П, *йдвесамā* ГТ Сав;

йдесмо, йдесма ГЉ;

йдјесма, йдјесамā ДО.

в. Прилог за место *одовуд(а)*, у својим различитим фонетским варијацијама, од којих није записана ниједна која би била идентична његовом књижевном лику, ни у једном примеру не садржи -В-:

одуд С, – *одуд* ГЉ; – *одуда* ГО, – *одудā* Ло Г ГО ДО ГЉ, *одудā* тучу топови Г, *удареше* Аустријанци *одудā* од Липника Ло, – *одудā* ГБ; – *одудē* Ло Г ГЉ Р; – *одуди* С.

г. Нестабилност интервокалног -В- огледа се и у мање фреквентним речима:

йолдсѣрб (: полуострво), *йреокāѣор* (: провокатор).

13. Иницијално В-, изузимајући мањи број лексема у којима може и да изостане, не одступа од књижевнојезичког стандарда:

1) *вāби* Г, *вāби* Ло, *вāбимо* ГБ ГЉ, *вāздук* ДБ, *вāш* ГБ, *вāшка* У; *вāдала* Ц, *вāдали* Обрѣновићи, Турци *вāдали* Р, *вāкно* ГБ У Г, *вāсѣи* Г, *вāѣи* ГБ У;

вōда Ло, *дѣвет водѣнѣя* ГО, *вōлим* ДЉ, *вōлиш* ДЉ, *вōлимо* У; *врāбац* ГБ У, *врāѣа* Л ДЉ, *врба* ГБ У;

вукли шљиве *у* Шабац Г, *вуклови* ГБ.

2) а) Лексема *вамѣир* нешто је чешћа у лику без -В, али је обична и с њим:

āнѣир Д, *убљувб* се онај *āmѣир*, *удрѣжи* се *āmѣир* са њим Л, за *кљадом* *лѣжѣ* *āmѣир* ДО, *āнѣири* Д Л, *били* су *āmѣири* и *данбом* ДО;

вамѣири ГБ, *ймā* *вамѣирā* ГК.

б) Поред далеко обичнијег *ва̋й̋ра* ГБ У Т ГЉ, мл̋го *ва̋й̋р̋е* ГО, л̋жили *ва̋й̋ру* С, л̋ж̋им *ва̋й̋ру* ГЉ, у Грачаници сам чуо:

а̋й̋ра нава̋лила.

в) Уз *в̋е̋верица* Г Т ГЉ и *в̋е̋̋верица* ГБ чује се и *ј̋е̋верица* У Т, а у *бе̋берица* Г извршена је комлетна замена оба (-)В- са (-)Б-.

г) Место шире познатог и службено прихваћеног *Ла̋јковац* у Лоњину сам двапут записао име овога градића у множинским облицима и са иницијалним В-:

Вла̋јк̋овци, дошли смо у *Вла̋јк̋овце*.

У Доњој Оровици вели се *ла̋с* (: влас).

д) У Доњој Буковици поред *вра̋и̋и̋о се* једанпут сам убележио и *ра̋и̋и̋о се*. Иначе је: *вра̋и̋и̋* ГО, *вра̋и̋и̋мо* ГЉ, *вра̋и̋и̋о* Г, *вра̋и̋и̋ла* ДЉ, *вра̋и̋и̋ли* Ло.

14. Финално -В редовно задржава своју сонорност. Свугде је: *зд̋ра̋в*, *ла̋ж̋ов*, *љӳбав*, *мра̋в*, *н̋ов*, *са̋в* итд.

Финално В изостало је у *и̋а̋р̋ц̋о* ГЉ, а, обрнуто, у примеру на *би̋р̋ов* ГЉ секундарно В затвара слог.

15. Лик *Ва̋скрс* ГБ У ГЉ Т још увек одолева експанзивном *Ўскрс* ГБ ГЉ Сав: прид *Ўскрс* ГБ, пред *Ўскрс* ГК, учи *Ўскрса* ДБ.

16. Секундарно В

а. Поред случајева у којима се В јавља као последица губљења консонанта Х, у Азбуковици се, опет у ужем лексичком кругу, може срести, дакле факултативно се јавља, довољно или мање изразито, и секундарно В, понајчешће као растављач вокалских секвенци које чине вокали задњег реда, између којих се понекад реализује и као непотпун билабијал:

ав̋ӳс̋и̋р̋и̋н̋к̋и Ч, у *В̋ос̋о̋је* ДБ, *ж̋е̋̋и̋ов̋а̋ца̋* У, *ја̋вуч̋е* ГБ ДЉ, — *ја̋вуч̋ӳ*, — *ја̋вуч̋ӳ* Сав, (али је и *ја̋уче* ГЉ), *ја̋нов̋ар* ГБ ГЉ Т, *ја̋нӳв̋ар* У, *ка̋вуч̋е*, *ка̋вуч̋ӳ* У (поред *ка̋уч̋е* ГБ), *н̋о̋г̋ӳва̋* У ДО П, *и̋а̋в̋ук* ГБ ГЉ (поред *и̋а̋ук* ГБ Т ГЉ, као што је, изгледа једино тако, и *и̋а̋ун* ГБ У Т ГЉ), *ф̋е̋̋бров̋ар* ГБ Т ГЉ;

ја̋вукала ГБ (поред *ја̋укала* ГБ), *р̋ӳк̋ӳа* У, *ӳочи* Петровдана С; *д̋е̋̋о* ДЉ, *д̋о̋не̋̋о* ГБ, *за̋ја̋вукала* Г, *ја̋вуч̋е* У, *ја̋вукала* Л ГО, *ка̋вуч̋е* У, *н̋о̋г̋ӳва̋* У ДЉ, спаде с *н̋о̋г̋ӳва̋* Л, *о̋бӳво* Д, *и̋а̋̋о* Ло, — *и̋а̋̋о* Л, — *и̋д̋е̋̋о* ГБ, *са̋ге̋̋о*, *ч̋ӳ̋о* У.

Уочљиво је да се секундарно В јавља и ван вокалских секвенци у којима је први вокал под акцентом (*д̋о̋не̋̋о*, *о̋бӳво*, *и̋д̋е̋̋о*, *са̋ге̋̋о*). Са друге стране, потврде из АГ показују да се њихово секундарно В колеба између пуног и нетипично билабијалног изговора, али је таква

билабијална артикулација најобичнија у м. рад. придевима (*дд̄не^{wo}*, – *й̄д̄^{wo}*, *ч̄^{wo}*).

б. Секундарно *B* јавља се и у придеву *с̄ӣеона*:
с̄ӣд̄евана ГБ У, ГЉ, – *с̄ӣд̄евона* Т.

Коментџар

17. Глас *B* у АГ у односу на околне и нешто удаљеније србијанске говоре, по броју потврда где је изостављен, несигурније се понаша.⁴

Јављање секундарног *B* (истина, у виду непотпуног билабијала) у одређеним облицима м. рад. придева (*дд̄не^{wo}*, – *й̄д̄^{wo}*, *ч̄^{wo}*) значајно је зато што увећава мали број наших говора јужно од Саве у којима постоји та одлика. Реч је, у ствари, о једној изразитој особини војвођанског поддијалекта⁵ која је јужно од Саве истакнутије посведочена још у колубарском говору⁶ и говору галипољских Срба.⁷

⁴ Исп., на пример: Мирослав Николић, *Говори србијанског Полимља*, СДЗб, књ. XXXVII, Београд, 1991, стр. 256–260; Исти, *Говор Горобиља*, СДЗб, књ. XIX, Београд, 1972, стр. 663–664; Видан Николић, *Моравички и горњосјуденички говори*, Научно друштво за неговање и проучавање српског језика, Београд, 2001, стр. 114–116; Милосав Тешић, *Говор Љешћанског*, СДЗб, књ. XXII, 204–205; Берислав Б. Николић, *Тришћки говор*, СДЗб, књ. XVII, Београд, 1968, стр. 406; Исти, *Колубарски говор*, СДЗб, књ. XVIII, Београд, 1969, стр. 38; Исти (в. извор у претходној фусноти); Слободан Реметић, *Говори централне Шумадије*, СДЗб, књ. XXI, Београд, 1985, стр. 150–154.

⁵ В. Павле Ивић, Жарко Бошњаковић, Гордана Драгин, *Банашки говори шумадијско-војвођанског дијалекта* (прва књига: *Увод и Фонетизам*), СДЗб, књ. XL, Београд, 1994, стр. 333; исп. и тамо цитирану литературу.

⁶ Берислав Б. Николић, *Колубарски говор*, СДЗб, књ. XVIII, Београд, 1969, стр. 38.

⁷ Павле Ивић, *О говору галипољских Срба*, СДЗб, књ. XII, Београд, 1957, стр. 85.

